

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 14 - nr. 1 - maart 2022

Editoriaal

Freddy Beun herinnert ons aan een initiatief uit 1862, dat na vijftig jaar het werk in de streek van Nieuwpoort besloot : de "Société Royale de Botanique de Belgique met Jean Massart ».

Uit de reglementen voor de haven van 1675 tekenen wij de vuistregels op waaraan de schippers en hun reders zich te houden hadden te Nieuwpoort.

René Dumon vertelt in 1939 over het nostalgisch bezoek van de aalmoezenier van de "Fusilliers Marins" uit de Grote Oorlog te Nieuwpoort.

Otto Schwink beschreef technisch nauwgezet hoe de Duitsers de IJzerslag in 1914 hebben doorgevoerd. Hij steunde op Duitse bronnen, maar hij masseerde hun zware verliezen weg.

Hoe vanaf de eerste dag van de Grote Oorlog de Duitse pers haar landgenoten kon voorliegen, bewees maar eens dat "In een oorlog de eerste die sneuvelt de waarheid is!".

Hoe het intussen eraan toeging met vrijbuiters te Nieuwpoort in 1616, blijkt ook uit briefwisseling van P.P.Rubens als diplomaat.

Illustraties collectie F. Beun, internet, W. Lelièvre.

G. Demerre

Wie graag deze archiefkrant digitaal wenst te ontvangen, kan dat als wij uw e-mail adres mogen gebruiken.

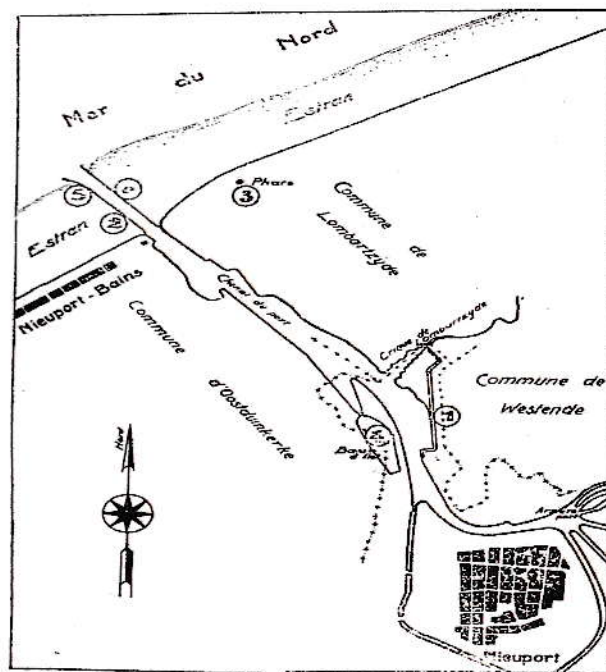
guido.demerre@gmail.com

friede.lox@telenet.be

Nieuwpoort 1862 en 1912

"Société Royale de Botanique de Belgique"

Stellen we ons even onze kust voor zoals die eruit zag midden de 19e eeuw : aan de middenkust is Oostende centraal met zijn reeds ontluikend toerisme, en iets verderop speelt Blankenberge voor de oostkust waar ook het toerisme reeds vaste voet had, dezelfde rol.

Port de Nieuwpoort : Plan général.

De duinenstrook is in deze beide gebieden nooit erg uitgestrekt geweest. De omliggende polders zijn immers bijna binnen handbereik.

De westkust daartegenover, "bulkt" uit van de eindeloze duinen, dit zowel in de diepte als in de lengte tot aan en over de Franse grens.

En daarenboven is er praktisch nog geen sprake van toerisme zodat de ongerepte fauna en flora in dit gebied unieke kansen bieden om observa-

ties te doen en notities te maken.

Vandaar ook de interesse voor onze regio uitgaande van de zopas (1862) in Brussel opgerichte Botanische Vereniging. Er waren 33 stichtende leden en de jaarlijkse bijdrage bedroeg de aanzienlijke som van 10 franken ! Wat uiteraard maakte dat de sociëteit een vereniging werd van de Brusselse elite !

Inderdaad deze vereniging had als doel gesteld de ganse Belgische flora te verzamelen, te bestuderen en beschrijven en onderzoekingen te verrichten teneinde bij te dragen aan de vooruitgang van de wetenschap.

Aldus zouden in de jaren voor WO I drie figuren van de vereniging uitblinken door hun uitzonderlijke bijdragen in dit werkgebied, met name Jean-Eduard Bommer (1828-1895) – Leo Errera (1858-1907) en Jean Massart (1865-1925).

Immers dhrn Bommer en Massart waren de auteurs van het basiswerk over de Belgische vegetatie *“Les aspects de la végétation en Belgique”* waarvan het deel *“Les districts littéraires et alluviaux”* onze regio (Nieuwpoort – De Panne) beschrijft.

Herborisatie van 1862

De nieuwe vereniging stak vol enthousiasme van wal: er werd beslist op 5 juli 1862 een wetenschappelijke excursie- gemeenzaam genoemd Herborisatie - in te richten naar de kust, vertrekkende vanaf Oostende, richting Veurne via Westende, Lombardsijde, Nieuwpoort, Oostduinkerke en Koksijde.

Aldus werden de duinen doorlopen, planten geplukt, onderzocht, bediscussieerd ! En soms een nat pak opgedaan ingevolge een onweer !

Interessant is wel te vermelden dat ze – na het verlaten van Lombardzijde-dorp en het binnenkomen van Nieuwpoort - bij de brug een vriendelijk man ontmoetten die aandrong opdat ze bij hem thuis zouden binnenkomen. Onder het drinken van een fris glas, vertelde de man dat hij Lecluse noemde en dat hij de achterneef was van de beroemde Clusius(1) die volgens hem, lange tijd in Lombardsijde zou hebben gewoond !

(1) Carolus Clusius – arts – plantenkundige – geboren te Atrecht als Karel L'Ecluse of Lecluse – Overleden te Leiden op 04.04.1609 - speelde grote rol in de verspreiding in Europa van de tulp en aardappel (info Wikipedia)

Om 14.00 h vangt aldus de algemene vergadering aan in de raadszaal van het stadhuis van Nieuwpoort. Zijn aanwezig : 17 leden van de vereniging

onder voorzitterschap van Mr. Dumortier.

Burgemeester Lefevre en raadslid Kesteloot, samen met verschillende vooraanstaande personen van Nieuwpoort hebben er eveneens aan gehouden deze uitzonderlijke vergadering te volgen. Op het einde van de vergadering houdt hij er aan de Société de Botanique de Belgique te danken om Nieuwpoort te hebben uitgekozen als plaats voor hun eerste buitengewone algemene vergadering.

“Jullie bezoek zal zeker zijn vruchten dragen. Het onderzoek van de flora is in onze streken nog onbekend. Ik ben er van overtuigd dat uw aanwezigheid hier vruchtbaar zal zijn in resultaten : jullie hebben de zaden gezaaid en de oogst zal vruchtbaar zijn. Ook onder de jeugd van onze stad – waarvan er enige aanwezig zijn op deze vergadering – zal uw actie inspirerend werken. Wanneer jullie ooit terugkeren naar Nieuwpoort zullen jullie bekwame botanisten terugvinden die misschien zullen kunnen assisteren in jullie werken !”

Op maandag 7 juli om 7 uur in de morgen vertrok de groep onderzoekers opnieuw, met als eindbestemming Veurne. De bedoeling was door de duinen van Nieuwpoort-Bad, Oostduinkerke en Koksijde, Veurne te bereiken en van daaruit naar Brussel te vertrekken.

Alles werd in gereedheid gebracht om deze belangrijke dag te laten slagen : een gids werd ingehuurd die een ezel (!) geladen met twee volle korven aan eetwaren, begeleide. Teneinde te vermijden dat er leden zouden verdwalen in de desolate vlakten en duinen – waarvan de breedte tot aan de polders op sommige plekken tot anderhalve kilometer ver reikte – had een lid een trompet medegebracht om iedereen tijdig terug te kunnen roepen !

Maar onze zoektocht naar speciale planten verliep niet zonder hindernissen ! Opeens werden ze tegengehouden door een nogal woest doende jachtwachter die zwaaide met een dubbelloop en die begeleid werd door een bull-dog ! Opeens begon hij te vloeken en te zweren en verbood hij het gezelschap ook maar een plant uit te trekken en zelfs maar door de duinen te lopen. Op een bepaald moment richtte hij zelfs zijn geweer op een van ons . Gelukkig vertrok hij hierop al roepend en dreigend er de gendarmes bij te halen !

Na dit incident kon het gezelschap op een meer rustige manier hun onderzoek verder zetten richting Oostduinkerke en verder...

Herborisatie van 1912

Op de vergadering van de vereniging van 4 februari 1912 werd beslist de jaarlijkse wetenschappelijke

lijke uitstap te houden op 23,24 en 25 juni en wel te Nieuwpoort, als herinnering aan de eerste herborisatie, waar op het stadhuis de vereniging in feite werd gesticht.

Prof. Massart werd aangeduid om deze herborisatie in goede banen te leiden. Zijn aanstelling als organisator van dit werkbezoek gebeurde niet lukraak. Prof. Massart had immers sinds een 10-tal jaren de leiding van een "*terrain expérimental*", aangelegd in Koksijde-Dorp door de Botanische Tuin te Brussel met als objectief verschillende experimenten uit te voeren en precieze observaties te doen op de flora in het duinengebied. Zijn kennis van de flora in deze regio was dus uitzonderlijk!

Jean Massart (collectie Freddy Beun)

Eerst nam hij zich voor een vergelijking te maken tussen de toestand der duinen in 1862 en heden (1912). Na consultatie van de kaarten van de duinen van 1862 en 1912 bleek het meer dan duidelijk: het was verloren tijd om identiek hetzelfde traject van 1862 te volgen.

Prof. Massart vond het tevens aangewezen op de herborisatie van 1912 ook andere wetenschappelijke verenigingen uit te nodigen om aldus gemeenschappelijk de noodzaak aan te kunnen tonen, welke maatregelen nodig zijn om de verdere vernieling van onze natuurlijke rijkdom te voorkomen. Aldus was dit het geval met de vereniging "*Pour la protection de la Nature*".

Massart verwees hier in eerste instantie naar het frappante voorbeeld van de duinen tussen Oostende en Westende waar geen enkel perceel werd gespaard en de fysische geografie zodanig werd door elkaar gehaald, dat alles er artificieel is, waar noch de bodem, noch de fauna of flora hun natuurlijk aspect hebben behouden!

Op 23 juni 1912 werd dan ook voor de 50ste verjaardag van de eerste herborisatie vertrokken vanuit Oostende zoals dit ook in 1862 gebeurde. Van zodra men vertrokken is uit het centrum vallen de

recente wijzigingen in het landschap op. In de plaats van de originele duinen vallen ophopingen op die het midden houden tussen een braakliggend terrein en een vervallen tuin.

Als we met de tram via Middelkerke naar Westende rijden zeggen we: daar stonden initieel deze planten of daar konden we deze planten observeren. Als we aankomen in Westende-Bad is onze grootste zorg zo spoedig mogelijk te ontsnappen uit deze badplaats.

Slechts in Westende-Dorp, op de site van de voormalige Graaf Jansdijk vinden we nog een strook wel bewaard duin!

Gelukkig kunnen we verderop nog genieten van de rechter IJzeroever en de specifieke schorren en slikken. Dit alles steekt in schril contrast af met de kustduinen.

Groep in Lombardsijde (collectie F.Beun)

's Namiddags vindt dan de algemene vergadering plaats te Nieuwpoort. In de raadszaal in aanwezigheid van burgemeester Snauwaert en stadssecretaris Dobbelaere. Meer dan dertig leden van de vereniging zijn aanwezig waaronder Charel Buls (burgemeester van Brussel) Leon Coomans en Constant Malaise, stichtende leden! Verder niemand minder dan Charles Bommer, Melle Schouteden en ... dhr. en mevr. Karel Loppens van Nieuwpoort!

Burgemeester Snauwaert nam als eerste het woord. Hij dankt het gezelschap wegens het feit dat ze Nieuwpoort nog altijd in hun hart dragen en meent daarom dat de vereniging terecht de erkenning en de achting door de openbare besturen waard is. Hij herinnert ook aan het feit dat hun niet aflatende activiteiten om de flora van ons land te benoemen een belangrijke bijdrage vormt op wetenschappelijk vlak. Hij hoopt tenslotte dat de vereniging nog vele jaren in staat zal zijn hun mooie werk voort te zetten!

Vervolgens neemt dhr. Emile Marchal, vice-voorzitter der vereniging het woord.

Hij herinnert er aan dat burgemeester Lefevre destijds de oprichters der vereniging veel voor-

spoed wenste in hun activiteiten. Hij kan vandaag bevestigen dat vandaag deze wens is gerealiseerd : de vereniging heeft het programma dat destijds werd vooropgesteld, grotendeels uitgevoerd en dat ze een bijzondere rol heeft gespeeld in de studie van de flora van ons land. Is Nieuwpoort met zijn omgeving van zoute weiden, duinen en pannen samen met de polders, niet de regio in België waar de flora te vinden is met de grootste variëteiten ?

Aansluitend toont prof. Massart – aan de hand van de projectie van foto's – de terugval aan van de kustflora welke zich in de laatste 50 jaar heeft voorgedaan.

Tot slot richt prof. Leon Frédéricq, voorzitter van de "Vereniging voor de bescherming van de Natuur" zich tot de vergadering.

Hij geeft een overzicht van de nefaste evolutie die zich voordoet : de bevolking groeit aan, meer en meer natuurgebieden worden landbouwgrond of er worden fabrieken opgericht. Binnenkort zullen er in ons land geen bossen meer zijn, de rotsen worden veranderd in kasseien en de laatste waternival zal elektrische energie produceren !

Zullen de vrienden van de natuur stil blijven zitten ? Neen, België moet zoals in Zwitserland natuurgebieden vrijwaren zoals in de streek van de Hautes Fagnes . De "Vereniging voor het behoud van de Natuur" zal zich verder inzetten op geologisch, botanisch of zoölogisch vlak. De aanwezigheid van talrijke leden van onze vereniging op deze vergadering vandaag, is een bewijs van de interesse van de publieke opinie voor deze onderwerpen.

Een glas champagne, aangeboden door het stadsbestuur, beëindigt de vergadering.

De leden vertrekken hierop per tram naar Koksijde ...

Freddy Beun

Bibliographie

La cinquantième herborisation Générale de la Société Royale Botanique de Belgique- Jean Massart

Extrait du tome LI du Bulletin

HAVENREGLEMENT 1675

Reglement ende Ordonnantien voor de Caye-meesters ende Policie ter Haven ende Caye tot Nieuport

Reglement ende Ordonnantien Politique voor de Caymeesters der Stade ende Port van Nieuport,

ende de Schippers mette hunne Schepen komende binnen d'Havene van andaer, van den 8. July 1675.

1. *Alvooren daer wort geinterdiceert van wegen de Heeren van de Wet aen een jegelick voortaan hemlieden te vervoorderen in hemliedem Schepen vier te maecken omme peck ofte terre te heeten ende daer door hunne Schepen te stellen in peryckel van brandt, op de boete van hondert guldens recourellick tot laste van den Schipper die schuldig es te verandtwoorden voor syne maets.*

[Zware boete indien men op de kaai teer verhit voor het instrijken van de scheepsromp]

2. *Insgelyckx dat niemant hem vervoordere eenige Schepen te meeren aen de pylen van de Caye op de boete van twyntigh ponden parisis.*

[Verboden om een schip vast te leggen aan de houten palen van de kaaiwand]

3. *Voorts dat niemant en vermag te werpen eenige vuyligheyt in de voorseyde Caye, nochte aldaer te ballasten sonder ordre van de Cay-meesters, op dat'er geen zandt ofte vuyligheyt in 't overdoene van 'tselve ballast in de Caye en valt, ende dat ballastende hemlieden Schepen sy zeylen daer over hangen, op de boete als vooren.*

[Verboden om zeilen, balast of rommel achter te laten op de kaai, zonder toestemming van de Kaaimester]

4. *Item dat niemant met syn Schepen en zal mogen komen aen de selve Caye omme te laeden, lossen ofte aldaer te liggen, ten zy door 't beleedt, assignatie ende ordre van de Caey-meesters, ordonneren oock dat de selve Schepen ledig zynde, soo wel Schepen van prysen, als andere, zullen van daer voorts korten, alles op gelycke boete als vooren.*

[Verboden om zonder toelating aan te meren of te laden, ook voor kaperschepen]

5. *Voorts wort geordonneert dat van nu voortaan, geene Schepen en zullen vermogen aen de Banck te gaene, omme vertimmert te worden sonder ordre ende beleedt van de Caey meesters, ende dat de putten noodig te maecken tot 't vertimmeren van eenige Schepen, by de Schippers van de selve behoorelyck zullen gevult ende geëffent worden, ten vermaene ende contentemente van de Caey-meesters, op de boete als vooren, ende dat het zandt ofte slyck, komende vuyt de selve putten zal gesmeten worden in 't middele van de Havene, ende niet naer de Caye, nemaer de steenen zullen gesmeten worde boven op de Caye, elck poinct vp gelycke boete.*

[Verboden om zonder toelating op de 'zate' of elders putten te maken om beter de boot te herstellen]

6. Insgelyckx, daer wort oock verboden dat niemant hem vervoordere, soo Binlanders als andere Schippers, hemlieden Schepen te laeten sitten op 't Craen-hooff, ten zy de selve gelost ofte gelaeden moeten worden mette voornoemde Craene, op gelycke boete als vooren.

[Verboden om gebruikt te maken van het kraantredwiel zonder toelating]

7. Item daer wort geordonneert, dat alle Schepen ten vissche vaerende, soo Chalouppen als andere, schuldig zyn voor ende ten behoeve van de Koopvaerdye-schepen plaetse te maecken ende te ligen ter Plaetse by de Caey-meesters hemlieden te bewysen, ten welcke eynde de Schippers ofte Stiermans van de selve Schepen ofte iemand van hemlieden Maets hun ter Caye zullen vinden t'elcken hoog water, op de boete als vooren.

[Visservaartuigen moeten plaats maken voor de koopvaardis-schepen op aanwijzen van de Kaai-meester, vooral bij hoog water]

8. Ordonnerende ende bevelende daer-en-boven aen de respectieve Caey-meesters dat sy, bevindende eenige Schepen gemeert aen de pylen van de Caye, gehouden zyn de caebels ofte koorden af te kappen ende de contraventie aen den Heere aenne te dienen, op de boete van xij. ponden parisis t'hemlieden laste, ten welcken eynde, ende tot observantie van de voorenstaende Ordonnantie, de selve Caey-meesters hemlieden elcken daege, zullen vinden ter Caye een ure voor 't hoog water ende een ure daer naer, op de boete van xij. ponden parisis 'Heeren profyte, boven arbitraire correctie, de selve boete te verdeelen een derde aen de Aenbringer ende twee derden aen den Heere.

[De boete bij overtreding voor en na hoog water, van art. 2 wordt verdeeld : een derde voor de 'aanbrenger' en twee derden voor de Heer]

9. Voorts es oock geordonneert, dat alle schepen komende vuytter Zee, 't zy kleene ofte groote aen de Caye, leeg ofte gelaeden, aen de Caey-meesters zullen betaelen een stuyver van ieder last, tot recouvre van welcke, de Caey-meesters zullen vermogen te procederen by executie sonder Sommatie, mits de Publicatie deser es dienende voor Sommatie, tot laste van de Schippers.

[Aan de Kaai-meester betaalt men een stuyver per last voor elk vaartuig]

10. Alle de voorschreven boeten te verhaelen op de Schippers van de Schepen die aen dese Ordonnantie zullen hebben gecontraveniert, ende te bedeelen in dryen, een derde voor den Aenbringer, een derde voor de Caeymeesters, ende 't resterende derde voor den Heere.

[Een boete wordt verdeeld : een derde voor de 'aanbrenger', een derde voor de Kaai-meester en een derde voor de Heer]

Geresolveert in Camer den achtsten July 1675.
t'oorconden als Greffier ondt. M. Reynoudt

Een overtreding kon dus 'verklikt' worden en de baljuw inde namens de Heer, dus de graaf van Vlaanderen, de officiële vorst.

Aalmoezenier L. Andrieux

27 juni 1939

R. Dumon

Aalmoezenier Andrieux Kokstraat 1916

"Ik ben zo gelukkig na twintig jaar de streek van Nieuwpoort weer terug te zien ... Ik was onderpastoor aan de kathedraal van Reims toen de oorlog uitbrak en verbleef als aalmoezenier te Nieuwpoort van eind november 1914 tot mei 1917. Ik heb omtrent alles meegemaakt wat het Franse leger te verduren kreeg. Wij hielden het front vóór Lombardsijde vanaf november 1914 tot november 1915 toen de twee regimenten van de mariniers opgeheven werden. Vanaf december 1915 lagen we op Sint-Joris met het gereformeerde bataljon, tot mei 1917 toen de Engelsen ons kwamen aflossen. We staan op de plaats van de Markt, waar in 1917 de Engelsen binnenkwamen met muziek voorop in volle dag. Hoe waanzinnig ! Wij riepen ... stupied ... de Duitsers zijn op 1000 m van hier. Maak dat je weg komt. Ze hebben het ten andere pijnlijk moeten moeten bekopen."

Voor de wederopgebouwde halletoren wijst hij naar de leegstaande nis in de voorgevel.

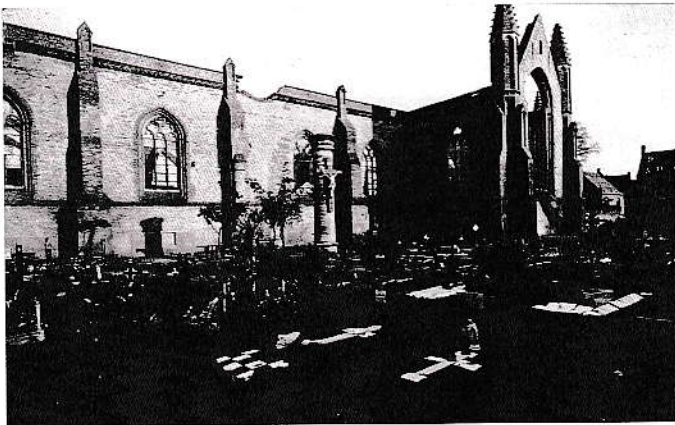
"Hier deed ik het St.-Annabeeld wegnemen in 1916. Ik dacht eerst dat het van steen was. Maar met een ladder zou het gevaarlijk werk geweest zijn het beeld eruit te halen. Mijn mariniers trokken een stelling op met balken van verwoeste daken. Ze hadden last om het beeld naar beneden te krijgen. Per camion werd het naar De Panne gevoerd om het in de oorlogskapel van het hospitaal

“L’Ocean” te zetten. Ik bezit nog altijd een brief met dankbetuigingen van de aide-de-camp van Hare Majesteit de koningin Elisabeth ...”

Ondertussen lopen wij rond de kerk en met een groot gebaar wijst hij waar hij de mariniers heeft helpen begraven.

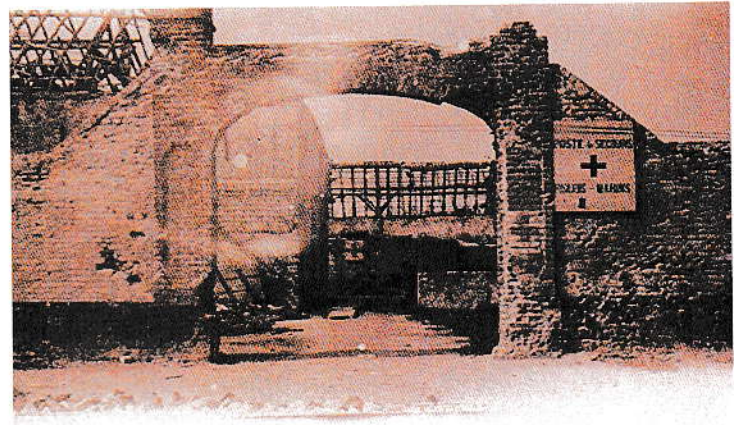
“Toen wij weggingen stond de kapiteel nog op de zuil. En waar is de Kristus? Ik heb er het ijzeren Kristusbeeld der Arme Klaren doen hangen in 1915. Het kruis stond op het binnenhofje van het klooster, op een voetstuk met klimop begroeid. Mijn mannen hebben het aan de zuil vastge maakt.”

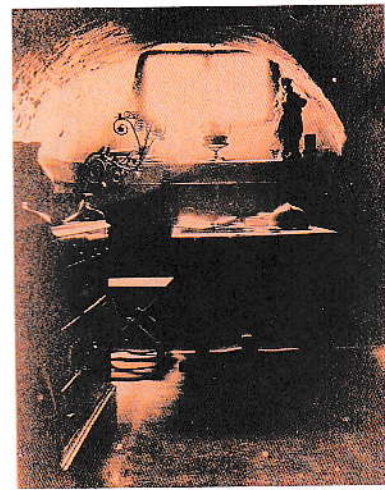
Het kerkhof werd te klein en wij zijn begonnen over de laan, waar nu de huizenrij staat. Te midden de nieuwe begraafplaats bracht ik een ander kruisbeeld aan. Het was van hout en hing boven het hoofdaltaar in de kapel van de Arme Klaren. In de tuin van de pastorie heeft de Marabout honderden Senegalezen begraven.”

*“Meestal gebeurde een begrafenis in de duisternis bij het licht van verre lichtfuses. Onze hulp post was eerst ingericht bij de gasfabriek *, later overgebracht in de tuin van notaris Perlau**.* In

de kelder heb ik maanden gewoond. We hadden hem overdekt met spoorstaven van bij het station en bedekt met aarde en stenen.”

Hulp post Huis notaris Perlau Kokstraat

Kelder huis Notaris Perlau

Als we binnenlopen in de kerk, ziet hij de marmere platen met de namen in de crypte ...

“Dit zijn de gesneuvelden van het jaar 1915. Com mandant Mompon kwam op het idee en liet in Pa rijs namen van zowel officieren als soldaten, op die marmere platen inbeitelen. Ik bracht ze mee na mijn verlof van Pasen 1915 en gaf ze in bewaring bij onderpastoor Houtave van Koksijde.”

Crypte in de kerk met de marmere platen

De voormalige aalmoezenier maakte plannen om Sint-Joris te bezoeken, maar wou eerst in de Kokstraat het keldervenster van het huis Perlau zoeken.

In mijn notaboekje schreef hij zijn adres :

18, rue Emile de Loth

Monaco Ville

Principauté de Monaco

(Mgr. L. Andrieux, apostolisch protonotaris en vicaris generaal van het bisdom Monaco)

“De Toekomst 27-08-1939”

René. Dumon

* Ten zuiden van het begin Canadalaan hoek Astridlaan

** halfweg Kokstraat west

Slag aan de IJzer

vanaf de Duitse kant van het front beschreven (1)

Het 4de Leger onder opperbevel van kolonel-generaal hertog Albrecht von Württemberg omvatte 5 reserve-korpsen. Zo'n Reserve Korps bestond meestal uit 2, soms 3 reserve-divisies.

Kolonel-generaal hertog Albrecht von Württemberg

In het legerorder van 16 oktober 1914 werden volgende marsbevelen voor de 18 oktober uitgereikt: Het versterkte III. reserve-korps naar Koksijde, Veurne en Oeren, samen westelijk van de IJzer gelegen; het XXII reserve-korps naar Aartrijke en Torhout; het XXIII reserve korps naar Lichtervelde en Ardoois; het XXVI reserve-korps naar Emelgem en Izegem en aan de linkervleugel het XXVII reserve-korps naar Lendeledde en Kortrijk.

18 oktober 1914

In vlotte (fröhlichen) mars bereikten de troepen van XXII tot XXVII reserve-korpsen 's avonds van de 18 oktober de genoemde plaatsen, zonder op een sterkere vijand te botsen. De spitsen en de voorste gelederen waren overal met zwakke krachten in contact gekomen, die hen ingegraven opwachtten met verrassend artillerievuur. Bij Roeselare kwam het tot een bloedige schermutseling. Krijsende vliegtuigen (sic), oprukkende pantserwagens (sic) en uitgestuurde ruiters toonden aan dat de Engelsen die nieuwe Duitse manschappen verwacht hadden.

Ondertussen hadden de troepen van generaal von Beseler aan de uiterste rechterzijde de start van de slag aan de IJzer ingezet. Bij de mars naar het noorden om de IJzerlinie te overschrijden was het III Reserve-Korps oostelijk van de stroomoever op een sterke vijand gestoten.

De divisies waren zich bewust, dat ze tot een beslissende vleugel behoorden. Overal vielen ze verwoed aan. Bij de stormloop trof de 4de ersatz-divisie de dapper verdedigende Belgen te Westende aan, terwijl bij de omsingeling van de stad (sic) Engelse torpedoboten en kruisers vanuit zee met hun machtige artillerie schoten.

Verder zuidelijk heeft de 5de reserve-divisie tegen een sterke vijandelijke stelling gebotst. Het reserve-jager-bataljon nr.3 veroverde in bloedige strijd de verdedigde plaats Sint-Pieterskapelle, terwijl de rest van de divisie erin slaagde in de omgeving van Schore door te breken.

Ook de 6de reserve-divisie heeft zich onder het bevel van de dappere commandant, luitenant-generaal von Schickfus und Neudorff, aangesloten. Leke en het door de 4de Belgische divisie verdedigde Keiem kon ingenomen worden, maar de overgang van de IJzer, was zelfs voor de beproefde Brandenburgse divisie onmogelijk.

Men was tot op 1 – 2 km van de oever van de IJzer genaderd. De 18de oktober had getoond dat de strijd om deze stroomlinie zeer moeilijk zou worden. De Belgen leken besloten, het laatste stuk van hun koninkrijk zo duur als mogelijk te verkopen. In vier rijen achter elkaar hadden de schijnbaar sterke krachten zich ingegraven, de plaatsen op de oostelijke oever waren met alle middelen van verdediging verschanst (sic).

Opgestelde moeilijk vindbare artillerie joeg haar schroot (Eisengröße) ver naar de oostelijke oever van de stroom. Daarbij kwam op de rechtervleugel

de flankbeschieting van zwaar scheepsgeschut uit zee. Slagschepen, kruisers, torpedoboten teisterden de rug- en flankzijde van de 4de ersatz-divisie. Ook op platte schepen hadden de Engelsen zware artillerie dicht tegen het land aangevoerd, die met grote hoeveelheden munitie schoot. De werking was in ieder geval gering want het vuur van de vijandelijke scheepskanonnen was verspreid en slecht geleid. Het werd nog ineffectiever als ons afstandsgeschut tegen de Engelse vloot in actie trad (sic).

Delen van de 4de ersatz-division moesten, om zich te vrijwaren voor vijandelijke landingen naar Oostende teruggebracht worden.

Het algemeen commando van het III reservekorps (2) heeft in de loop van die dagen overwogen, omwille van het forse Engelse artillerievuur uit zee, de 4de ersatz-divisie niet bij Nieuwpoort over de IJzer te laten trekken, dan wel in zijn geheel achter de 5de reserve-divisie, waar het gevecht gunstiger leek, af te lossen. Die werden daarvan op de hoogte gebracht.

Overigens moest men in ieder geval op de 19de het stroomfront frontaal aanvallen, omdat er zuidelijk overal blijkbaar sterke bezetting ervaren werd.

In de regio Diksmuide sloten, bij de sterk samengebalde Belgische troepen, Franse manschappen aan. Daarmee hadden het nieuwe reservekorps slag te leveren.

19 oktober 1914

In de nacht van de 19de en 's morgens kwam er een sterke aanval van de 4de Belgische divisie uit het westen, een brigade van de 5de Belgische divisie en een Franse brigade marine fusiliers van admiraal Ronarch uit het zuidwesten, waar ze door delen van de Schickfus divisie (6de) in Keiem heen en weer waren aangetast.

General von Beseler

Tijdens deze dag slaagde het Brandenburgse re-

serve korps zich met de zuidvleugel dichter bij de stroomlinie aan te sluiten. Links van hen konden delen van de artillerie van het XXII reserve korps ondersteunen en daardoor het korps Beseler (III) ontlasten.

Over het ganse front van het 4de leger hebben zich confrontaties voor gedaan. Het XXII reserve korps heeft zich in Beerst en Diksmuide genesteld en aansluiting gezorgd met het Beseler korps.

“Alle tekenen wezen erop, dat op dit zwaar terrein een nieuw gevormd leger van hertog Albrecht voor een zware opgave stond tegen een onverwacht sterke vijand .”

Steeds was de hoop gesteld op het verder noordelijk vechtende 4de Leger, in wiens handen het lot van deze veldtocht lag.

20 oktober 1914

Op deze dag ontbrandde de strijd over een breedte van 100 km. De vijand had zijn gelederen gesloten en verwachtte meteen de troepen van hertog Albrecht von Württemberg.

Juist nu zag de tegenstander zich gedwongen alles in te zetten, om onze aanval het hoofd te kunnen bieden. Nieuwe troepen van Engelsen (sic) en Fransen werden in de strijd gezet.

De geest waarmee onze tegenstanders streden, lezen we af uit een gevonden ‘bevel’ van de 4de Belgische divisie afgekondigd in Pervijze op 16 oktober :

“Van onze weerstand kan het resultaat van de ganse veldtocht afhangen. Ik (generaal Michel) be-zweer de officieren en de soldaten ongeacht de in-spanningen, die zullen moeten verdragen worden, meer dan ooit uw plicht te doen. Het lot van het vaderland en eveneens elk van jullie hang daarvan af. Daarom weerstand tot het uiterste!”(3)

In het 4e leger heeft het Beseler korps samen met de artillerie een aanval van de 5de reserve-divisie zuidelijk van Mannekensvere-Schoorbakke tegen de IJzeroever ingezet door de 4de ersatz-divisie noordelijk en de 6de reserve-divisie zuidelijk te begeleiden.

22 oktober 1914

Tot in de morgen van de 22 oktober was de vijand, niettegenstaande de ondersteuning van de Engelse en Franse zware batterijen, door de 5de en 6de reserve-divisie in een bloedig gevecht over de stroom gekomen.

Alleen vóór de 4de ersatz-divisie lag er nog een

bruggenhoofd van Lombardsijde.

Vanaf 8.15 in de voormiddag liep bij de staf van de 6de reserve-divisie het vreugdevolle bericht binnen, dat delen van het reserve infanterie regiment 26 de oever van de stroom overschreden had. Het I en II bataljon van dat regiment was beschermd door de duisternis het noordoostelijk deel van de oever, zuidelijk van Schore overgetrokken. Vijandelijke posten aan de oostoever waren bij schermutselingen uitgeschakeld. Geen schot was gevallen, geen onnodig alarm had die ochtend verstoord.

Stil en efficiënt hebben vrijwillige pioniers brugmateriaal laten aanrukken. Westelijk van Keiem lag een deel van een gesprongen brug (Tervate) en met enkele planken en balken kon men er overheen. Om 6u hebben zich enkele koene Duitse pioniers aan de overzijde van de stroom geposteerd. Bij het verder doordringen werd razend infanterie en machinevuur ingezet.

Reeds drie compagnieën van de I en twee van het II bataljon was in looppas naar de westelijk oever overgekomen.

Ook delen van het reserve infanterie regiment 24 kon de divisie nog overzenden : dat maakte 2 ½ bataljons en een machinegeweercompagnie.

De vijand had meteen de ernst begrepen en bezorgde de overgekomen troepen een zware dag. Onafgebroken hamerde het zware en lichte geschut van de Engelsen en Fransen deze bruggenhoofdopstelling. Zonder dekking werd de infanterie in de sompige weiden vanuit het westen en het zuidwesten aan geweer en machinegeweer prijs gegeven. De ene aanval na de andere trof deze zwakke troep en aan het betrekken van reserven viel niet meer te denken.

Daarbij hielpen de wakkere kanonniërs, die zich met hun geschut dicht bij de oostelijke oever hadden opgesteld en met vuurdekking hun kameraden verzekeren. Zo kon de stelling behouden blijven en werd zelfs de volgende nacht versterkt.

Met grote verliezen zijn daaropvolgend Belgische stormlopers afgewend terwijl de 6de reserve-divisie erin slaagde nog verder 2 ½ bataljons in de IJzerbocht naar de linkeroever te brengen.

23 oktober 1914

's Avonds was Tervate in Duits bezit waardoor de flankenbeschieting wat afnam.

24 oktober 1914

's Ochtends was de gehele infanterie (sic) van de 6de reserve-divisie westelijk van de stroom. Er werd een pioniersbrug in het noordoosten geslagen, maar was meteen door hevig vijandelijke artillerie

vuur niet meer te gebruiken.

De 5de reserve-divisie lag noordelijk van Schoorbakke tegen de stroom, maar als ze de overtocht probeerde sloeg de Belgisch-Franse artillerie brugconstructie meteen aan stukken. De 4de ersatz-divisie leed zwaar omdat ze van drie kanten (4) onder voortdurend artillerievuur lag en omdat door het losse duinezand (sic) en stijgend grondwater het ingraven onmogelijk was geworden.

Het wegtrekken van sterke delen van de 6de reserve-divisie om ze over te zetten, zoals generaal von Beseler even had geplant, was onuitvoerbaar geworden.

Men had via getuigenissen van krijgsgevangenen vernomen dat naast de Belgen de 42ste Franse divisie uit Nieuwpoort aangerukt kwam.

Sinds de 18de (zie boven) een van de drie brigaden van de 5de reserve-divisie afgegeven was aan de verzwakte 4de ersatz-divisie, kon men er niet aan denken die nieuwe vijand op de knieën te krijgen.

Gezien de beslist hinderende stroom, de steeds groeiende aanvallen en de dagelijks actieve scheepsartillerie maakten dit plan onuitvoerbaar. De dappere ersatztroepen viel dikwijls de wanhopige opgave ten deel het uit te houden onder het kruisvuur van de vijandelijke batterijen van allerlei kaliber.

Het is maar eerst wanneer wat vlakvuurgeschut in stelling was gebracht dat de toestand verbeterde. Twee voltreffers op de vijandelijke schepen, leerden hen vlug, dat ze hun werk niet meer ongestoord konden verderzetten. Hun verwijdering van de kust werd groter en hun verschijnen sporadischer zeker als van in de duinen Duits geschut over zee weerklonk.

Generaal von Beseler twijfelde geen ogenblik dat de beslissing afhing van de 5de en 6de reserve-divisie zolang als ook de zuidelijker gelegen afdelingen van het 4de leger de stroomoever hadden bereikt.

Er waren intussen 5 bataljons van de 44 reserve-divisie (5) erin geslaagd de IJzer over te steken. De vijand had van Sint-Joris tot zuidoostelijk Stuivekenskerke de westelijke oever moeten ontruimen niettegenstaande de 4 Belgische divisies (6) en 1 Franse uit een III reserve korps. Zij konden niet tegen de 10 mortierbatterijen van Beseler op. Alle pogingen om artillerie over de stroom te brengen mislukten. Heel wat geniewerk van de onverschrokken pioniers werden door de tegenstanders stukgeschoten. Ook de aanvoer van verplegingsmateriaal en munitie stootte op grote moeilijkheden. De wegen doorheen de sompige landerijen lagen voortdurend onder geschut.

Belgische en Franse afdelingen hadden tussen de IJzer en de spoorwegberm Nieuwpoort-Bikschote (7) posities ingenomen met verborgen (sic) machinegeweren.

Bij Nieuwpoort en zuidelijk van Diksmuide dreigden volgens berichten vijandelijke aanvallen.

Het legercommando heeft daarom ter afweer van vijandelijke landingen aan de kust (8), achteruit gezette krachten van de 4de ersatz-divisie (zie boven) door delen van de mariene divisie, door het Generaalgouvernement van België ter beschikking gesteld, uit de regio Torhout op mars gezet.

Terzelfdertijd zorgde op bevel van generaal von Beseler zwaar vlakvuur daarvoor, dat vijandelijke massa in de streek van Nieuwpoort niet tot aanval bereid was.

25 oktober 1914

Noordelijk was in voormiddag uit de 6de en 5de reserve-divisie erin geslaagd veldartillerie over de stroom te brengen. Nadien heeft de gezamenlijke artillerie van die beide divisie onder de vakbekwame leiding van generaal majoor Ziethen de infanterie aanval voorbereid. Rond de middag waren de beide divisies vooruit geschreden tot tegen de spoorwegberm op de lijn Ramskapelle-Pervijze. De Belgen moesten stelling na stelling prijs geven.

Vanuit Nieuwpoort kwam er een sterk flankgeschut en meteen moest een brigade van de 6de reserve-divisie zuidoostelijk Pervijze naar het zuiden afbuigen, om de verbinding met de rechtervleugel van de 44ste reserve-divisie niet te verliezen. Versterking was niet voor handen zodat die aanval stokte.

29 oktober 1914

Noordwestelijk van Diksmuide waren de troepen van generaal von Beseler en de 44ste reserve-divisie in heldhaftige strijd tot op 300m van de spoorwegberm genaderd. Slechts een brigade van de 4de ersatz-divisie stond nog noordoostelijk van Nieuwpoort, alle anderen lagen zuidelijk westelijk van de IJzeroever. Nieuwpoort was zuidelijk dicht afgesloten, de linker vleugel van de 44ste reserve-divisie lag westelijk van Beerst.

Langs de spoorwegberm tussen Nieuwpoort en Diksmuide hielden de Belgen en de nieuw aangevoerde Franse krachten bezet. Brede draadhindernissen beschermden de sterke stellingen.

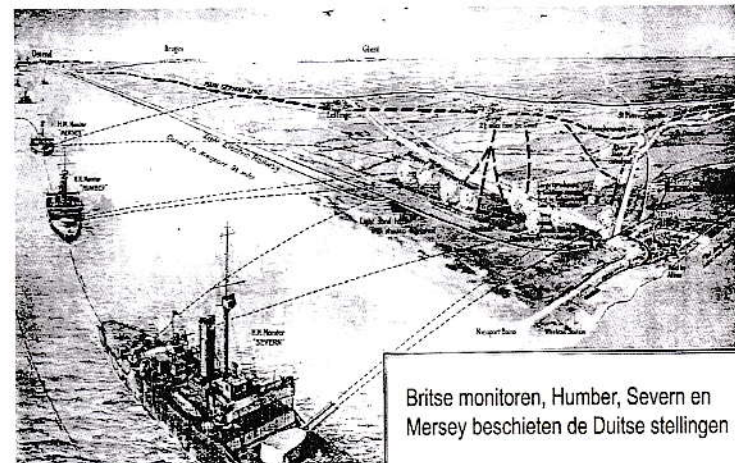
In de zware sompige en tot 15 m brede waterlopen, met dicht net van beken doortrokken landreijen hebben de aanvallers zich bovenmenselijk

gedragen. De druk tegen de vijand was zo sterk, dat de Fransen uit de streek van Nieuwpoort en noordelijk slechts zwakke krachten konden achterlaten. Steeds werden nieuwe versterkingen in het vak Pervijze-Ramskapelle ingezet.

Reeds melden ook bij slecht weer ijverige Duitse vliegtuigen terugtrekkende beweging van de vijand.

30 oktober 1914

In de ochtend zou de doodsteek plaats hebben. Om 6.30u in de voormiddag begon de stormloop. De bodem was voor de 5de en 6de reserve-divisie merkwaardig sompige geworden. Was het grondwater ingevolge de laatste regendagen zo gestegen? Nochtans lukte het voor de onvermijdelijke aanvallers belangrijke vorderingen te maken. Bij de 6de reserve-divisie slaagde de 11de brigade erin het sterk verdedigde Pervijze binnen te dringen, waarbij de vijand steeds nieuwe krachten aanvoerde. Van de 5de reserve-divisie bereikten het reserve regimenten 48 en 52 de hevig omstreden spoorwegberm. Meteen drong regiment 48 verder Ramskapelle binnen. Ze slaagden erin huis voor huis binnen te stormen en tot de westrand door te stoten. Ook reserve regiment 12 bleef vorderen. De kracht van de vijandelijke verdediging leek gebroken. Als ook nog de 33ste ersatz brigade op de noordvleugel vanuit het noordoosten op Nieuwpoort trok week de verdediging terug. Vliegtuigen bemerkten naar Veurne terugtrekkende kolommen.

Noch het zwaar geschut van Engelse pantserscheppen, kruisers en torpedoboten, die ver in het land met reikwijdte van 17 km de Duitse aanvallers in de flank beschoten, noch de onophoudende ingezette Franse en Belgische divisies, slaagden erin de zegerierende troepen van Beseler op te houden. In de avond was Ramskapelle in Duitse handen, de spoorwegberm zuidelijk bereikt en gedeeltelijk overschreden. In Pervijze was het gevecht gun-

stig, zuidelijker werkte de 12de reserve brigade, door talrijke waterlopen opgehouden, tot tegen de spoorwegberm.

Nog verder zuidelijk was de 44ste reserve-divisie over de berm oostelijk van Oostkerke geraakt. De massa van de 43ste reserve-divisie had zonder verliezen (sic) de IJzer overschreden om zich in de richting van Kaaskerke te begeven. De volgende ochtend zou de aanval verder worden gezet.

Generaal Beseler wou de laatste delen van de 4de ersatz-divisie, nl. de 33ste ersatz brigade uit de noordoostelijke regio van Nieuwpoort, waar de vijandelijke scheepsartillerie en het terrein ongunstig leek, betrekken.

Om 11u30 's avonds meldde de generale stafofficier van de 6de reserve-divisie, dat ingevolge het stijgende water de aanval niet verder kon worden gezet. Wat was er gebeurd ?

Met onvergelykbare moed zaten de aanvallers vanaf de 30ste tot de enkels, later tot de knieën in het water wadend. Nauwelijks kon men uit de lemerige grond de benen uittrekken. Wie zich voor de vrese-lijke artillerie, machinegeweren en geweervuur ter aarde wierp, was verloren.

Men wijdde de schuld aan de stortregens van de laatste dagen voor het stijgen van het water en hoopte dat bij het inzetten van de droogte, de voorziene slootjes het water zou afvoeren.

Die stijging van het water belette de aanvoer van munitie en verzorgingsmateriaal, maar de Duitse zegewil wou ook deze moeilijkheid overwinnen.

Als de dappere aanvallers achteromkeken leek het alsof het land achter hen verzonken was. De groene weiden waren met vies geel water overspoeld. Slechts huisruïnes en rijen omspoelde laanbomen (sic) toonden het verloop van de straten.

Het was duidelijk dat de vijand de waterloopsluizen had laten springen (sic) en de zeevloed terhulp had geroepen.

De aanval van Beseler was voor de leiding van de tegenstanders zeer kritisch geweest. Alle reserves waren ingezet. IJdel !

Als de Duitsers er echt in zouden slagen de uitgeputte Belgen en Fransen eruit te gooien, zou de weg naar Duinkerke en Calais vrij zijn. Nu eens vriendenlijk, dan eens nadrukkelijk klonken de waarschuwingen van de gealliëerden : *uithouden!*

Tegenover de overwinnaars van Antwerpen (sic) konden de Belgen weinig inbrengen, zelfs zoals ooit achter vestingsmuren. Hun kracht was gebroken. Onder de invloed (sic) van de Engelsen en de Fransen besloot koning Albert, uiteindelijk, naar een twijfelachtig middel te grijpen en zijn eigen, mooi land over grote breedte onder water te zetten (9). Lang-

zaam en geniepig is de waterspiegel gaan stijgen, zodat op de 30ste 's avonds de IJzer noordelijk van Diksmuide op slechts weinige plaatsen nog in zijn bedding was gebleven.

Als de grijze overstroming ook gebouwen en bodem verwoestten, vond de uitgeputte verdediger zijn bedreigde veiligheid terug.

Generaal von Beseler erkende vlug het gevaar voor zijn aanvalstroepen nu achter hen een 2 – 3 km brede en stijgende waterspiegel lag. Heel zwaar, onmenselijk werd zijn besluit, de aanval moest worden opgegeven. Het grootste deel van de vloedoever moest ontruimd worden. Reeds in de nacht werd het bevel daarvoor gegeven en uitgevoerd.

De gevaarlijk terugtocht slaagde glansrijk (sic), niettegenstaande in het volledig veranderde landschap het terugvinden zeer moeilijk was geworden en de Belgisch-Franse artillerie de stroomovergangen van de IJzer blijvend onder vuur hield. Geen enkel geweer, geen gekwetste geraakte in de handen van de tegenstander (sic). De beweging was zo goed verborgen dat men het eerst laat bemerkte.

[Bij het Duitse verslag is er geen spoor van de omtrekkende aanval op Ramskapelle door Belgische 6e linie van kolonel Lebacq en het Franse 16e Jagers onder de leiding van luit.kolonel Valet. Ook niet de heroïsche ontruiming door de Zouaven en de Algerijnse tirailleurs]

Luchtfoto inundatie, dorpje rechts is Ramskapelle scheidingslijn tussen donker en klaar is de spoorweg Nieuwpoort Diksmuide.

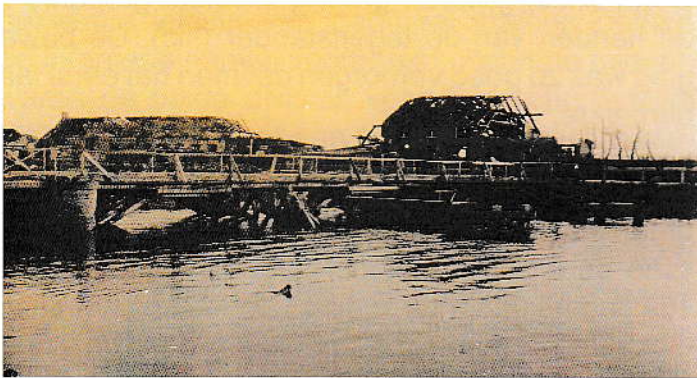
31 oktober 1914

Een kleine groep dappere Brandenburgers onder 1ste luitenant Buchholz hield zich nog op in Pervijze. De vijand trok de plaats binnen met infanterie en artillerievuur. Een Franse kolonel bood Buchholz een eervolle aftocht aan, wanneer hij zich wou overgeven. Dat wees hij van de hand en trok met zijn groep gelukkig terug (sic)(10).

De vijand volgde zeer langzaam met zwakke infanterie-afdelingen over de wegen (sic). De achterhoede bleef westelijk langs de stroom tussen Sint-Joris en Stuivekenskerke terwijl het gros zich oostelijk opstelde.

De 5de reserve-divisie noordelijk van de weg Sint-Pieterskapelle-Mannekensvere, de 4de ersatz-divisie in de regio Mannekensvere-Schore en de 6de reserve-divisie zuidelijk daarvan.

Tegenover Nieuwpoort ten noorden tot aan de kust verbleef 1 bataljon en 1 batterij van de 4de ersatz-divisie.

Schoorbakkebrug 1914-1915

Op de lijn Westende-Mannekensvere-Schore-Kasteelhoek werd een nieuwe verdedigingslinie ingericht. Een verderzetting van de aanval was door het steeds stijgende water onmogelijk.

Het XXII reserve korps probeerde op de oostelijke stroomoever aan te vallen om het Diksmuide-bruggenhoofd af te snijden ...

Rechteroever van de Yser ter hoogte van
Ramskapelle

1 november 1914

Het stijgend waterpeil bleef alle bewegingen hinderen (11).

's Avonds moesten onze dappere troepen wijken voor het natuurgeweld en de terugtocht oostelijk van de IJzer aanvatten.

Bij helder maanlicht in de nacht (12) die volgde, kon de vijand ongestoord maar verslagen zijn stellingen opnieuw innemen.

Otto Schwink
Vertaling G.D.

Otto Schwink (1884-1959)

Epiloog

De fragmenten van dit relaas, in vertaling, zijn van een toenmalige 1ste luitenant bij de Beierse veldartillerie van de 6de reserve-divisie : Otto Schwink (1884-1959). Als lid van de generale staf kreeg hij opdracht als kapitein in 1918, dit verslag op te stellen met het gebruik van ambtelijke bronnen.

Op diverse plaatsen hebben wij met (sic) willen waarschuwen hoe iets ongeloofwaardig is, achterhaald, overdreven of zeer partijdig. Sic is de gebruikelijke aanduiding voor sic erat scriptum, zoals het geschreven staat ...

Het is gissen naar de omvang in manschappen van de legereenheden die beschreven worden in de acties. Het is moeilijk aan te nemen dat een volledig regiment van 1 000 man meteen de IJzer overstak ...

Het is duidelijk dat de auteur met meer kennis van zaken schrijft, als het gaat over de rol van de artillerie tijdens de Slag aan de IJzer.

Het is overtuigend dat veel elementen samen noodzakelijk waren voor het verloop van deze episode aan het begin van de oorlog. Waar het Duitse leger hier blijkbaar een grote hindernis ondervond waren de Geëlliëerden helemaal niet zo goed in coördinatie ... en heerste er veel verwarring.

-Er was de aarzeling van koning Albert om zich te handhaven op de IJzer (12 oktober Oostende) en

wel op aandringen van generalissimo Joffre. De Franse invloed op de Belgische defensie was nadrukkelijk.

-Er was zeer gebrekkige communicatie tussen het Franse en Britse opperbevel.

-Het Belgisch Opperbevel verzocht bij de Britten op 15 oktober (Veurne) om artillerie vanuit zee en het Franse Opperbevel deed dat ook op 16 oktober (Vincennes).

-Er was de plotse ommekeer van de Franse defensie (generaal Foch) op 25 oktober en hun 'toestemming' voor de inundatie was onverwacht.

Lees ook NAK jg. 7/2, De Duitsers voor Nieuwpoort oktober 1914, p. 7-10

DE GESCHIEDSCHRIJVING

De zogenoemde "Wedloop naar de zee" werd bevoelen door de Duitse Legerleiding met generaal Erich von Falkenhayn als stafchef, want de grenzen tussen de Duitse Legers werden na de Slag aan de Marne gewijzigd.

Op 10 oktober werd het Duitse 4de Leger uit de streek van Vouziers afgelost. De Staf stuurde vanaf Brussel vier nieuwe Reservekorpsen.

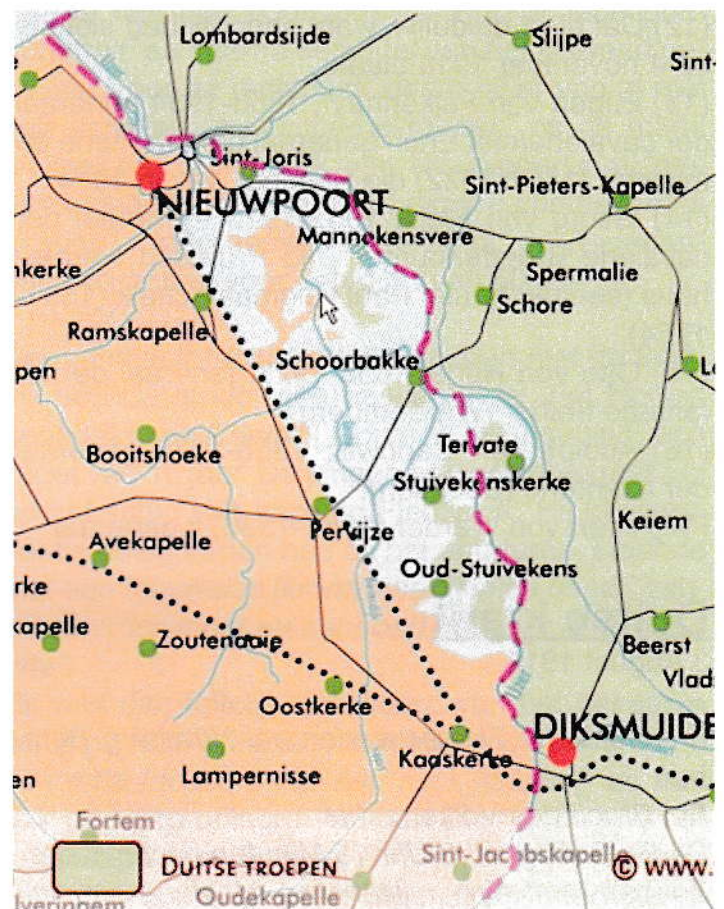
- XXII. Reserve-Korps (Eugen von Falkenhayn (13) met 43. en 44. Reserve-Division
- XXIII. Reserve-Korps (Georg von Kleist (14) met 45. en 46. Reserve-Division
- XXVI. Reserve-Korps (Otto von Hügel (15) met der 51. en 52. Reserve-Division
- XXVII. Reserve-Korps (Adolph von Carlowitz (16) met 53. en 54. Reserve-Division

Op 16 oktober begon de aanval op de Noordzee-

kust, nadat Antwerpen was gevallen viel het vrijgekomen IIIde Reserve-Korps met generaal Hans von Beseler de IJzerlinie aan bij Nieuwpoort. De zeer samengedrukte Belgen openden op 29 oktober de sluizen te Nieuwpoort. De aanvalsspits van de 4de Ersatz-divisie met lt.generaal von Werder (17) had veel te verduren en veel slachtoffers door de dagenlange beschieting door de Britse scheepsartillerie.

Eind oktober waren verdere aanvallen onmogelijk geworden door de overstroming. Ook de inzet van de nieuwe reservekorpsen van het 4de Leger kon de vastgelopen posities niet meer veranderen.

https://de.wikipedia.org/wiki/Wettlauf_zum_Meer
ill. NpDuitsers:IJzerslag

Voetnoten

- (1) O. Schwink, Die Schlacht an der Yser und bei Ypern im Herbst 1914, Unter Benutzung amtlicher Quellen bearbeitet, Oldenburg i. Gr., 1918, 98 p.
- (2) III. RK omvatte 5.RD met lt.gen. Voigt, 6. RD met lt.gen. Emil von Schickfus und Neudorff en 4 ED. lt.gen. von Werder.
- (3) Dit ordewoord was het gevolg van de verklaring van koning Albert op 14 oktober aan zijn divisie-bevelhebbers vanuit Veurne. Generaal Michel was trouwens de enige divisie-generaal die na 5 januari 1915 op post bleef.
- (4) Hetzelfde lot troffen de Belgen later aan de Dodengang.

(5) De XXII RK onder bevel van gen. Eugen von Falkenhayn had 43 RD van lt.gen. Hoffmann en 44 RD lt. Gen. von Dorrer.

(6) Die vier Belgische divisies stonden natuurlijk niet allemaal dàar opgesteld.

(7) Moet natuurlijk Diksmuide zijn.

(8) Daar werd blijkbaar voor gevreesd, maar daar was lang nog geen sprake van ...

(9) De oordeelkundige inperking van dat gebied was door de Belgische pionieren van de genie voorbereid vanaf 25 oktober.

(10) Na afloop was er aldaar een aanduiding nog tijdens de oorlog dat er 115 Duitsers in een massagraf lagen ...

(11) De maximum hoogte was reeds bereikt, alleen breidde de watervlakte zich wel nog uit door oppervlaktewater.

(12) Dat blijkt duidelijk, want springtij had slechts op 4 november 1914 plaats.

(13) Eugen von Falkenhayn 1853-1934 generaal der cavalerie/niet Erich generaal der infanterie en minister (1861-1922) die Stafchef was in 1914.

(14) Georg von Kleist 1852-1923 generaal der cavalerie Brandenburger, lid Pruisisch Herrenhaus (senaat ?)/ niet Paul veldmaarschalk (1891-1954).

(15) Otto von Hügel 1853-1928 generaal der infanterie freier (Württemberg).

(16) Adolph von Carlowitz 1858-1928 generaal der infanterie (Sachsen).

(17) Albert von Werder (1852-1936) lt.generaal

Duitse krant

3 August 1914

Französische Flieger werfen bei Nürnberg Bomben

Ein Bruch des Völkerrechts

*Berlin, 2. August, 3 Uhr 15 Minuten nachmittags
Zoeben läuft eine militärische Meldung ein daß heute vormittag französische Flieger in der Umgebung von Nürnberg Bomben abgeworfen haben.*

Ene Max von Montgelas liet de spoorwegoverheid weten dat er bommen waren gegooid op de spoorweg Würzburg-Nürnberg en Ansbach-Nürnberg. Telefonisch werd dat doorgespeeld aan het III Beierse legercommando. Zij meldden dat 'onder voorbehoud' aan de Opperste Generaalstaf.

Toen bleek dat dit bericht vals was, werd ook dát gemeld.

Overigens had de Nürnberg (1) spoorwegoverheid zelf de spoorwegoverheid van de Generaal-

staf op de hoogte gebracht, zonder de logenstraffing.

Volgens de Nürenberger burgemeester Otto Geßler lagen enkele Landsturmmannen (2), die de sporen te bewaken hadden, aan de oorsprong van dat gerucht. Ze hadden in een schaduwspel in de wolken menen vliegtuigen te hebben gezien (3) en dat doorgespeeld aan de diensten.

In ieder geval was dat bericht zeer welkom voor de wensen van de Generaalstaf. De Beierse gevolmachtigde meldde aan Berlijn :

„Da traf die willkommene Nachricht von unserem III.AK über den Bombenabwurf durch einen französischen Flieger bei Nürnberg ein. Nun erklärten Kriegsministerium und Generalstab, ohne noch einen diplomatischen Akt abzuwarten, Frankreich als Feind.“

Gevolgen

Of deze mededeling een rol heeft gespeeld in de oorlogsverklaring is niet zeker. Nochtans is het voorval vermeld in de Duitse oorlogsverklaring (4) aan Frankrijk van 3 augustus (afgegeven om 18 u), diezelfde melding werd ook doorgeseind op de 2 augustus door de Pruisische gezant in München aan de rijkskanselier met de vermelding dat er geen bevestiging voor bestond. Het telegram kwam eerst 's namiddas van de 3 augustus toe.

Dat belette de rijkskanselier Bethmann Hollweg niet, op de 4 augustus onder meer te verwijzen naar een vermeende aanval:

„Meine Herren, wir sind jetzt in Notwehr; und Not kennt kein Gebot.“

In de rede tot de Rijksdag werd "Nürnberg" niet uitdrukkelijk vernoemd, Bethmann Hollweg sprak slechts van „französischen Fliegerangriffen bis nach Süddeutschland“. Wilhelm II had het op 2 augustus in een betoog over het voorval als „... durch ihre Bomben schmeißenden Flieger [haben] die Franzosen den Krieg und den Völkerrechtsbruch begonnen.“

Eveneens waren er geruchten over vliegtuigaanvallen op sporen bij Wesel (5) en Karlsruhe (6), die vals bleken te zijn. Een officiële logenstraffing echter kwam niet openbaar.

Om de verwarring volledig te maken werd in 1916 in de New York Times in een telegram van 1 augustus gesproken van een bomaanval in Neuenburg-am-Rhein (7). In andere kranten werd "Neuenburg" tot "Nürnberg" vervormd.

Voetnoten

1. Meer dan 200 km van de toenmalige Franse

grens !

2. Opvorderbare mannen in oorlogstijd van boven de 38 jaar.

3. Een maand later hadden Britten boven Mons (Bergen) engelen in de wolken menen te zien tijdens het treffen met de Duitsers !

4. Karl Kautsky: *Wie der Weltkrieg entstand*. Cassirer, Berlin 1919, S. 149f zitiert aus der Kriegserklärung: „*Französische Truppen haben schon gestern bei Altmünsterol und auf Gebirgsstraßen in den Vogesen deutsche Grenze überschritten und stehen noch auf deutschem Gebiet. Französischer Flieger, der belgisches Gebiet überflogen haben muß, wurde bei Versuch, Eisenbahn bei Wesel zu zerstören, schon gestern herabgeschossen. Mehrere andere französische Flugzeuge sind gestern über Eifelgebiet zweifelsfrei festgestellt. Auch diese müssen belgisches Gebiet überflogen haben. Gestern warfen französische Flieger Bomben auf Bahnen bei Karlsruhe und Nürnberg. Frankreich hat uns somit in Kriegszustand versetzt.*“ Digitalisat; Neuauflage: Elektrischer Verlag, Berlin 2013, ISBN 978-3-943889-33-8.

5. Aan de Rijn in het Ruhrgebied.

6. Eerste stad bij de Rijn aan de door de Fransen geambieerde Rijn grens.

7. Op de Rijn aan de grens van de Elzas/Alsace.

Intussen op zee

Engelse vrijbuiters veroordeeld te Nieuwpoort

Op Sint-Niklaasdag van 1616 stranden vier Engelsen van een kaperschip tijdens een storm aan de wal.

Een maand later, januari 1617, komen ze voor een gemengde rechtbank met de militaire gouverneur Antonio Gonzalez, de burgemeesters en schepenen en meester Jaspas Lion, auditeur “*van den oorlochsvolcke int Westquartier*”.

De beschuldigten hadden alle vier gediend aan boord van het schip van de kaperkapitein Jan Flemynck, die in zeevaartkringen geen onbekende was.

Griffin Jans, geboortig van Kermaerden [Kenmare in Ierland ?] was 38 jaar oud. Hij was ‘*conestable*’ geweest en had een Engels schip beschoten met een kanon. Samen met Flemynck had hij nog drie andere schepen afgelopen en geprofiteerd in de gekaapte “*marmeladen, succaden, lynwaed ende tabacq*”.

De kameraad van Griffin was de 22-jarige Thomas Killewit, geboortig uit Tsomersey (Somerset) in

Engeland. Deze had bij het aborderen op wacht gestaan “*met gheweyre*” en geprofiteerd van de buitgemaakte lijnwaad.

De beide matrozen werden veroordeeld om op de markt van Nieuwpoort gehangen te worden “*aen een crickgalghe ende gherecht te worden metten baste*”. De lichamen werden daarna gevoerd naar het galgenveld “*ter plaetse patibulaire*” en er aan de galg ten toon gehangen “*in exemple ende terreure van andre*”.

De derde beschuldigde was de 32 jarige Thomas Mitsu, eveneens geboortig uit Somerset. Hij ook had gediend onder kapitein Flemynck. Bij de achtervolging van een schip “*omtrent Jochel [Youghal] in Ierland*” had hij “*boven op de campagne van den vorseiden oorlochschepe ghetrommelt*” en daarna een deel van het lijnwaad gekregen. Voor de rechtbank kwam hij er van af met een geseling “*met scherpe roeden*” op de markt en met het brandmerk van Nieuwpoort om “*met een gloyende yser up uwen rugghe gheteekent te worden*”. Daarenboven werd hij uit de Nederlanden verbannen voor een duur van 50 jaar ...

De rechtbank had ten slotte te doen met de jongste van de groep, een minderjarige, Jan Holver, geboortig van Corver [Corve ?] in Engeland, een kadet van 16 jaar. De jongen had ook meegevaren op het schip van kapitein Flemynck. Hij getuigde dat hij deelgenomen had bij het aborteren, staande met een “*courtelas [kromzwaard] in de handt*” zeggende : “*ick moet nu aenboort gaen, et is myn buerte*”.

Hij was dan feitelijk aan boord van het gekaapte schip gegaan “*daeruut nemende ende bringhende een rolle tabacq ende een stick lynwaet*” en had ook nog geprofiteerd “*vanden buyt ende plunderaige van zeker lynwaet*”.

De rechters hielden rekening met zijn minderjarigheid : uw straf zou zwaarder moeten zijn, zo zegt het vonnis, doch “*regardt nemende up uwe joncheyt*” veroordeelden wij u om “*up de galeyen van de Conincklyke Majesteyt van Spaengnen te dienen als galliot met een riem zonder gaige den tyt van vyftien continuele jaeren*”.

En dit met de wetenschap dat in alle landen rond de Noordzee, met “*vergunning*” van hun overheid, men zich in die tijd mocht vergrijpen aan de lading van een “*vreemd*” vaartuig ...

R.A.Brugge. Kasselrij Veurne nr. 1236, Sententie-Bouck 1606-1623 (Biekorf 1959 p. 366)

P.P. Rubens als diplomaat

in een brief aan Valavez, bestemd voor de overheid

Niettegenstaande alle mogelijke fair play die de doorluchtige aartshertogin en de markies hun gevangenen betoonden, zoals ik in Duinkerke heb gezien, hebben de Hollanders met hun gebruikelijke bruutheid ongeveer zestig van onze mannen, twee aan twee en rug aan rug samengebonden, in zee gegooid, in meerdere keren, maar eens met dertig tegelijk. Deze mannen dienden op privé-schepen die voeren onder koninklijke vlag. Ik hoop en denk dat er bevel gegeven is aan particulieren, maar nog niet aan de koninklijke schepen, om ze met dezelfde munt te betalen, tot hetzelfde aantal ...

Een schip van de koning is in de haven van Mardick vernietigd door verraad van twee Hollanders, wier leven gespaard was en waren aangeworven in dienst van de koning. Ter vergelding (sic) van zoveel goedheid, hebben deze ondankbaren 's nachts kruit aangestoken en zijn ze weggevaren in de reddingsloep, terwijl de rest van de bemanning, wel vijftig man, de lucht in vloog en slechts de kapitein en zeven of acht matrozen zijn gered, zij werden weggeslingerd en kwamen ver van het schip terecht ...

12 februari 1626

Brussel

Dit zelfde jaar zal Rubens' vrouw Isabella Brant op 20 juni sterven, wellicht aan de pest, die in Antwerpen woedde.

De aartshertogin was toen Isabella, weduwe sinds 1621 en gouvernante voor de Nederlanden en de markies was Francisco de Moncada, markies d'Aytona vanaf 1622. De koning was toen Filipe IV van Spanje. Met Valavez wordt bedoeld :

Palamède de Fabri de Valavez uit Frankrijk.

Samengesteld door Leen Huet in "P.P. Rubens brieven", uitg. De Bezige Bij, 2014

Vertaald uit het Italiaans, Frans, Engels of Nederlands ... soms doorspekt met Latijnse uitdrukkingen. Rubens kon ook in het Spaans converseren en het Duits, dat toen dichter stond bij het Nederlands.

Brief van 1 oktober 1626

P.P. Rubens aan Pierre Dupuy

Hij haalt aan dat hij van een bediende van de markies van Spinola, te Brussel heeft gehoord, dat men van plan is de Rijn ter hoogte van Düsseldorf om te leiden met dijken in een van de armen van de Maas [de Lek !]. Daardoor zal de IJssel droogvallen en de Veluwe onbeschermd liggen.

De echte bedoeling van Spinola is niet zozeer Holland binnen te vallen, maar gemakkelijker belasting te kunnen heffen in een onbeschermd gebied én zijn troepen " bezig " te houden om te bewijzen dat er verder geld nodig is (sic). Hij wil niet verstrikt geraken bij een of andere versterking. De verovering van Breda in 1625 was voor hem een toppunt. Omdat de Spaanse ministeries slecht besturen, gaat Spinola eerder naar Duinkerke om de zee-macht te reorganiseren.

"De aanpalende vlakten zullen overstromen in de winter, als er hoog water is, maar "laat echter de vrienden omkomen, zolang de vijanden maar sterven" [sed pereant amici, dum inimici intercidant : een citaat van Cicero of collateral damage !]

Hendrik van den Berg verdedigt de arbeiders die daaraan werken en prins Frederik Hendrik van Oranje trekt met troepen daartegen op.

Pierre Dupuy (1582-1651) was een Frans humanist en de Italiaan Ambrogio Spinola (1569-1630) was markies de los Balbases.

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a P. Deswartelaan 69-102

8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

